

Рис. 4.22

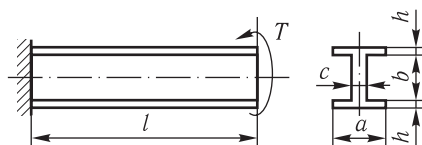

Рис. 4.23

ня $[\tau] = 140$ МПа. Якою має бути висота поперечного перерізу, якщо його ширина 20 мм?

Відповідь: $h = 42,8$ мм.

4.59*. Сталевий брус прямокутного перерізу розмірами 60×20 мм і завдовжки $l = 0,8$ м навантажений крутним моментом $T = 0,4$ кН·м. Обчислити найбільше дотичне напруження в брусі, побудувати епюри дотичних напружень у поперечному перерізі та визначити кут закру-

чування бруса за модуля зсуву $G = 8 \cdot 10^4$ МПа.

Відповідь: $\tau_{\max} = 62,42$ МПа; $\varphi = 1,8^\circ$.

4.60. Штабка завтовшки $h = 15$ мм і завдовжки $l = 0,8$ м закручується моментом $T = 0,6$ кН·м. Визначити ширину штабки b , виходячи з умови міцності при $[\tau] = 80$ МПа.

Відповідь: $b = 110$ мм.

4.61. Суцільний круглий вал має кінці квадратного перерізу — квадрат зі стороною b , вписаний у коло діаметром d , що визначає переріз середньої частини вала (рис. 4.22). Вал навантажений моментами $T_1 = 0,4$ кН·м, $T_2 = 1,2$ кН·м, $T_3 = 0,5$ кН·м, $T_4 = 0,3$ кН·м. Визначити діаметр вала за умови міцності $[\tau] = 50$ МПа. Побудувати епюру дотичних напружень для небезпечних перерізів вала. Концентрацію напружень у розрахунках не враховувати.

Відповідь: $d = 48$ мм; $\tau_{\max} = 48,7$ МПа.

4.62*. Двотаврову балку завдовжки $l = 1,5$ м закріплено в стіні одним кінцем, а на другому кінці навантажено крутним моментом T (рис. 4.23). Розміри поперечного перерізу балки: $a = 120$ мм; $b = 280$ мм; $h = 20$ мм; $c = 10$ мм. Визначити найбільший момент T , який може витримати балка за допустимого напруження $[\tau] = 60$ МПа.

Відповідь: $T = 1000,8$ Н·м.

4.7. Статично невизначувані задачі при крученні

4.63. Стрижень круглого перерізу із закріпленими кінцями піддається дії двох рівних і однаково напрямлених пар сил з моментами по $T = 8$ кН·м (рис. 4.24). Розкрити статичну невизначуваність і визначити кут повороту середнього перерізу $I-I$ стрижня. Діаметр стрижня дорівнює 100 мм, довжина кожної з крайніх ділянок $a = 600$ мм, середньої $b = 800$ мм.

Відповідь: $T_A = T_B = 8$ кН·м; $\varphi = 21'$.

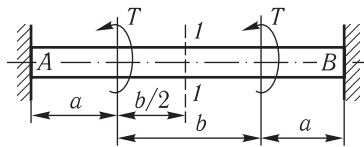

Рис. 4.24

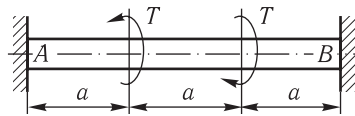

Рис. 4.25

4.64. До стрижня круглого перерізу, жорстко закріпленого обома кінцями з лівого та правого боків, прикладені два рівні й протилежно напрямлені крутні моменти $T = 10 \text{ кН}\cdot\text{м}$ (рис. 4.25). Визначити діаметр стрижня за допустимого напруження $[\tau] = 60 \text{ МПа}$. Чому дорівнює кут повороту середнього перерізу стрижня?

Відповідь: $d = 82,7 \text{ мм}$; $\varphi = 0^\circ$.

4.65. Діаметр лівої частини стрижня, закріпленого на кінцях, дорівнює 60 мм , правої — 50 мм (рис. 4.26). Загальна довжина стрижня $a + b = 3,3 \text{ м}$. Визначити розміри a і b за умови, що крутний момент, прикладений у місці зміни діаметра стрижня, зумовлює в кожній частині стрижня однакові найбільші дотичні напруження.

Відповідь: $a = 1,8 \text{ м}$; $b = 1,5 \text{ м}$.

4.66*. Мідну трубку із зовнішнім діаметром 75 мм розміщено в сталевій трубці, що має такий самий внутрішній діаметр. Товщина стінок обох трубок однакова і дорівнює 3 мм . Кінці трубок жорстко закріплені між собою, і в місці закріплення прикладені пари сил з крутними моментами по $1 \text{ кН}\cdot\text{м}$. Довжина трубок 3 м , модуль пружності міді при зсуві дорівнює $4 \cdot 10^4 \text{ МПа}$. Як розподіляється крутний момент між трубками? На який кут закрутяться трубки? Чому дорівнюють найбільші дотичні напруження в стінках трубок?

Відповідь: $M_{\text{кр.м}} = 282 \text{ Н}\cdot\text{м}$; $M_{\text{кр.с}} = 718 \text{ Н}\cdot\text{м}$; $\varphi = 1,38^\circ$; $\tau_{\text{макс м}} = 12 \text{ МПа}$; $\tau_{\text{макс с}} = 26 \text{ МПа}$.

4.67*. Сталевий стрижень круглого перерізу діаметром 25 мм має циліндричні виступи A і B . До бокових поверхонь виступів щільно прилягає сталева трубка із зовнішнім діаметром 75 мм і товщиною стінки $1,25 \text{ мм}$ (рис. 4.27). Перед надіванням трубки стрижень було закручено парами сил з моментами $T = 75 \text{ Н}\cdot\text{м}$. Після того як трубку приварили до обох виступів, крутні моменти з кінців стрижня були зняті. Якої величини моменти взаємодіятимуть між стрижнем і трубкою? Чому дорівнюють найбільші дотичні напруження в стрижні й трубці?

Відповідь: $M_{\text{кр.т}} = M_{\text{кр.с}} = 68,5 \text{ Н}\cdot\text{м}$; $\tau_{\text{т}} = 6,5 \text{ МПа}$; $\tau_{\text{с}} = 22,3 \text{ МПа}$.

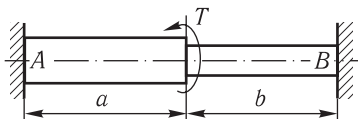

Рис. 4.26

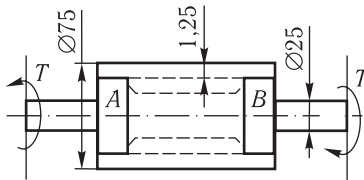

Рис. 4.27

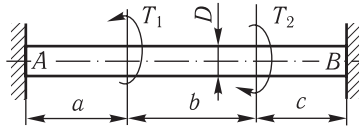

Рис. 4.28

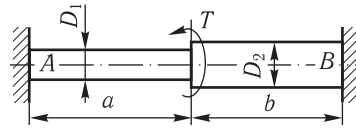

Рис. 4.29

4.68*. Вал круглого суцільного перерізу жорстко закріплено на кінцях і навантажено двома моментами протилежного напрямлення $T_1 = 0,4 \text{ кН}\cdot\text{м}$, $T_2 = 0,6 \text{ кН}\cdot\text{м}$ (рис. 4.28). Підбрати діаметр вала D з умов міцності й жорсткості, взявши допустимі напруження $[\tau] = 40 \text{ МПа}$, допустимий кут закручування $[\theta] = 0,25 \text{ град/м}$, модуль зсуву $G = 8 \cdot 10^4 \text{ МПа}$, $a = 0,5 \text{ м}$, $b = 0,75 \text{ м}$, $c = 1,25 \text{ м}$.

Відповідь: $D = 57,5 \text{ мм}$.

4.69*. Визначити моменти в закріпленнях ступінчастого вала, побудувати епюри крутних моментів і кутів закручування (рис. 4.29). Задано: $T = 10 \text{ кН}\cdot\text{м}$; $a = 1,2 \text{ м}$; $b = 0,4 \text{ м}$; $D_1 = 40 \text{ мм}$; $D_2 = 50 \text{ мм}$; $G = 3 \cdot 10^4 \text{ МПа}$.

Відповідь: $\varphi_{\max} = 4,1^\circ$; $M_A = 1,2 \text{ кН}\cdot\text{м}$; $M_{\max} = 8,8 \text{ кН}\cdot\text{м}$.

4.70*. Торці вала AB жорстко закріплені в нерухомі стінки (рис. 4.30). Діаметр товстої частини вала $D_1 = 200 \text{ мм}$. Тонка частина має діаметр $D_2 = 150 \text{ мм}$ і послаблена поздовжнім каналом діаметром $d = 120 \text{ мм}$. Побудувати епюри крутних моментів і кутів закручування по довжині вала, вважаючи, що $T = 150 \text{ кН}\cdot\text{м}$, $a = 0,4 \text{ м}$, $b = 0,2 \text{ м}$, $c = 0,8 \text{ м}$. Перевірити вал на міцність і жорсткість за допустимого напруження $[\tau] = 60 \text{ МПа}$ і допустимого кута закручування $[\theta] = 0,6 \text{ град/м}$. Модуль зсуву $G = 8 \cdot 10^4 \text{ МПа}$.

Відповідь: $M_{\text{кр max}} = 87,7 \text{ кН}\cdot\text{м}$; $\varphi_{\max} = 15'$; умова міцності не задовольняється; умова жорсткості задовольняється.

4.71*. Моменти T_1 і T_2 прикладені до вала постійного перерізу, жорстко закріпленого обома кінцями, як зображено на рис. 4.31. Визначити, за якого співвідношення між моментами T_1 і T_2 реактивні моменти в жорстких опорах однакові.

Відповідь: $\frac{T_1}{T_2} = \frac{(a+l_1-l_2)}{(a-l_1+l_2)}$.

4.72. Визначити допустимий момент T . Діаметри ділянок вала $D_1 = 70 \text{ мм}$ та $D_2 = 50 \text{ мм}$, допустиме дотичне напруження $[\tau] = 60 \text{ МПа}$ (рис. 4.32).

Відповідь: $T = 5,25 \text{ кН}\cdot\text{м}$.

4.73*. На якій відстані x від лівого закріплення вала, який розглядається в задачі 4.72, потрібно прикласти момент T , щоб максимальні напруження в товстій і тонкій частинах вала стали однаковими? Визначити допустимий момент T у цьому разі при $[\tau] = 60 \text{ МПа}$.

Відповідь: $x = 14,3 \text{ мм}$; $T = 5,5 \text{ кН}\cdot\text{м}$.

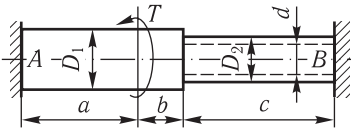

Рис. 4.30

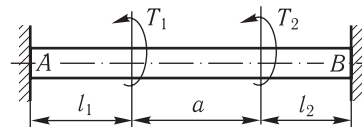

Рис. 4.31

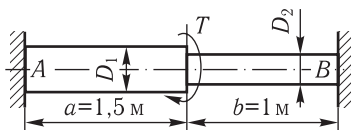

Рис. 4.32

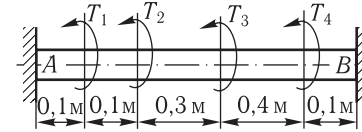

Рис. 4.33

4.74. Побудувати епюри крутних моментів і кутів закручування (рис. 4.33).
 Задано: $T_1 = 0,3 \text{ кН}\cdot\text{м}$; $T_2 = 1,6 \text{ кН}\cdot\text{м}$; $T_3 = 0,8 \text{ кН}\cdot\text{м}$; $T_4 = 0,1 \text{ кН}\cdot\text{м}$. Жорсткість вала при крученні $GI_p = 20 \text{ кН}\cdot\text{м}^2$.

Відповідь: $M_{\text{кр.}A} = 1,96 \text{ кН}\cdot\text{м}$; $M_{\text{кр.}B} = 0,84 \text{ кН}\cdot\text{м}$.

4.75. Обчислити допустиму величину моменту T за допустимого напруження $[\tau] = 80 \text{ МПа}$ і побудувати епюру кутів закручування, вважаючи, що $l = 1,5 \text{ м}$, $G = 7 \cdot 10^4 \text{ МПа}$ (рис. 4.34).

Відповідь: $T = 15,7 \text{ кН}\cdot\text{м}$; $\varphi_{\text{max}} = 39'$.

4.76*. Обчислити допустиму величину крутного моменту T за допустимого напруження $[\tau] = 80 \text{ МПа}$ та побудувати епюру кутів закручування, враховуючи, що $l = 1,5 \text{ м}$, $G = 7 \cdot 10^4 \text{ МПа}$, за умови, що середня частина вала має діаметр $D = 60 \text{ мм}$, бокові частини — $D_1 = 100 \text{ мм}$ і моменти напрямлені в різні боки (рис. 4.35).

Відповідь: $T = 16,55 \text{ кН}\cdot\text{м}$; $\varphi_{\text{max}} = 28,7'$.

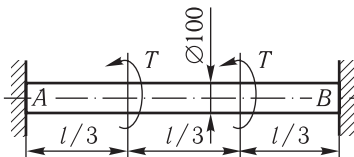

Рис. 4.34

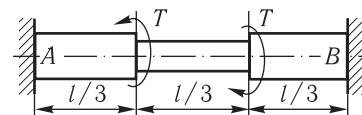

Рис. 4.35

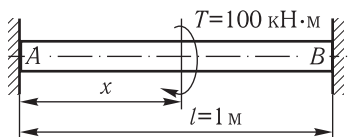

Рис. 4.36

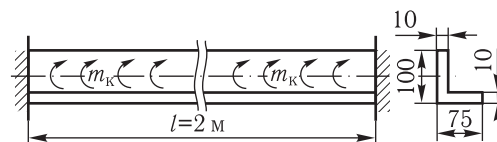

Рис. 4.37

4.77*. Визначити, на якій відстані x від лівої опори A потрібно прикласти момент T , щоб розрахунок вала за допустимого напруження $[\tau] = 100$ МПа і за допустимого відносного кута закручування $[\theta] = 0,5$ град/м дав те саме значення діаметра. Модуль $G = 8 \cdot 10^4$ МПа (рис. 4.36).

Відповідь: $x = 0,482$ м.

4.78. Куттик навантажений рівномірно розподіленим по довжині крутним моментом інтенсивністю $m_k = 0,22$ кН·м/м (рис. 4.37). Побудувати епюру крутних моментів і знайти максимальне дотичне напруження в небезпечному перерізі.

Відповідь: $\tau_{\max} = 40$ МПа; $\varphi_{\max} = 1,43^\circ$.

4.8. Гвинтові пружини

4.79*. Пружина, навита з дроту діаметром $d = 20$ мм і має кількість робочих витків $n = 8$, стискується силою $F = 8$ кН. Середній діаметр пружини $D = 120$ мм. Визначити осадку пружини λ і максимальне дотичне напруження $\tau_{\max}$. Модуль зсуву матеріалу пружини $G = 8,5 \cdot 10^4$ МПа.

Відповідь: $\tau_{\max} = 300$ МПа; $\lambda = 65$ мм.

4.80*. Обчислити жорсткість пружини c (c — коефіцієнт, що чисельно дорівнює силі, яка зумовлює осадку пружини, на одиницю її довжини), що має середній діаметр витка $D = 200$ мм, діаметр дроту $d = 12$ мм і число витків $n = 5$. Модуль зсуву $G = 8 \cdot 10^4$ МПа.

Відповідь: $c = 5,18$ кН/м.

4.81*. Визначити з умови міцності за допустимого напруження $[\tau] = 400$ МПа діаметр дроту циліндричної пружини, яка має середній діаметр витка $D = 80$ мм. Максимальне навантаження на пружину $F = 20$ кН.

Відповідь: $d = 22$ мм.

4.82. Знайти число витків циліндричної пружини n , потрібне для того, щоб забезпечити осадку $\lambda = 5$ мм за дії сили $F = 15$ кН. Напруження при цьому не повинно перевищувати допустиме значення $[\tau] = 400$ МПа. Середній діаметр витка пружини $D = 60$ мм. Модуль зсуву $G = 8,5 \cdot 10^4$ МПа.

Відповідь: $n = 9$ робочих витків.

4.83. Визначити допустиму силу для пружини та діаметр дроту, з якого її виготовлено. Пружина має $n = 12$ витків. Середній її діаметр $D = 40$ мм. Осадку пружини не перевищує $\lambda = 8$ мм. Допустиме дотичне напруження матеріалу пружини $[\tau] = 200$ МПа, модуль зсуву $G = 8 \cdot 10^4$ МПа.

Відповідь: $F = 15,7$ кН; $d = 20$ мм.

4.84. Циліндричну гвинтову пружину виготовлено з 6 мм сталевого дроту і вона має 10 витків. Зовнішній діаметр витка пружини 66 мм. Визначити осьову розтяжну силу, за якої найбільше дотичне напруження в пружині не перевищує 240 МПа. Чому дорівнює за цієї сили видовження пружини, повна робота пружної деформації і жорсткість пружини (тобто сила, потрібна для розтягання пружини на одиницю довжини)?

Відповідь: $F = 323$ Н; $\lambda = 53,8$ мм; $A_p = 86,9$ Н·м; $c = 6$ кН/м.